

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven
uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer
adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

A. M. van Leeuwen / Vlaardingen

Gekend te worden (1)

Maar nu hebt gij God leren kennen;
wat méér is: gij zijt door God gekend

(Gal. 4 : 9)

God laat zich kennen door mensen die Hem vertrouwen op zijn Woord. Dat is en blijft een wonder van genade. Hoezeer dit wonder ook — juist onder gelovigen — telkens weer dreigt te degraderen tot de vanzelfsprekendheid bij uitstek. Wij mensen mogen God kennen! In de daden die Hij stelde in de geschiedenis, in Jezus Christus, in de beloften die in Hem Ja en Amen zijn.

Toch is het feit dat wij God kennen mogen nog maar de ene kant van het wonder. Deze mag dan het meest besproken zijn, er is ook nog die andere kant. Wij kennen God, inderdaad; maar evenzeer geldt, dat wij door Hem gekend worden. Geloven is dan ook: de HERE kennen, omdat wij door Hem gekend zijn. Het gekend worden gaat aan ons eigen kennen vooraf. Dat is de bijbelse orde. Een orde die onomkeerbaar is. In enkele Schriftoverdenkingen wil ik daar uw aandacht op vestigen.

Wanneer U de bovenstaande tekst uit de Galatenbrief nog eens leest, ziet U hoe Paulus zichzelf hier min of meer in de rede valt. De eerste zinsnede: „Gij hebt God leren kennen”, brengt blijkbaar nog niet duidelijk genoeg tot uitdrukking wat hij eigenlijk wil zeggen. Daarom het volgende er direct overheen: „Wat méér is: gij zijt door God gekend”. De apostel denkt hierbij aan de bekering van de Galaten. Door de prediking van het Evangelie hebben zij toen God leren kennen. Maar hun kennismaking met het Evangelie zullen zij achteraf in de eerste plaats dienen te verstaan als een gekend worden door God.

In deze uitspraak van Paulus schuilt een terechtwijzing. Op zijn prediking hadden de Galaten God leren kennen. Maar wat is er van die aanvankelijke kennis overgebleven?

Al na korte tijd blijken de Galaten de vrijheid van Christus te verruilen voor het juk van de wet. M.a.w.: deze pas bekeerde heidenen zijn met hun kennis van God aan de haal gegaan. Zij menen God beter te kunnen kennen onder de wet, dan in Christus. In hun 'kennen' wordt het kruis van Christus verdrongen door de wet. Een ommeezwaai, die voor Paulus gelijkstaat met terugval in het heidendom.

Dat is de reden dat de apostel de Galaten wil bepalen bij het begin: bij het Evangelie van het kruis, zoals zij dat van hem gehoord hadden. Hij wil hen terug hebben bij Gods initiatief: de prediking van Christus, die zichzelf gegeven heeft voor onze zonden. Terug bij het feit dat de Galaten onder deze prediking door God gekend zijn. Want als zij zó, d.w.z. in Christus, door God gekend zijn, hoe komen ze er dan bij om zich nu als slaven te verkopen onder de wet?

Het punt is, dat de Galaten in de praktijk volkomen voorbij gaan aan de wijze waarop zij in het begin door God gekend zijn. Er is onder hen nog wel sprake van kennis van God. Maar hun kennis van de HERE is een geheel eigen leven gaan leiden en staat niet meer in direct verband met de wijze waarop zij eens door Hem gekend zijn. Daarom gedragen zij zich tegenover de HERE als slaven, terwijl Hij hen in Christus had bestemd voor het zoonschap en hen de heilige Geest had geschonken, waardoor zij zouden roepen: Abba, Vader! Paulus' woorden zijn één pleidooi om de Galaten terug te roepen tot hun bestemming; om de slavernij onder de wet op te geven voor de vrijheid in Christus. Daar waar God hen tegemoet is getreden, in de prediking van het geloof, dáár zullen de Galaten zich weer tot God moeten bekeren. Zo roept de apostel deze mensen tot de orde: hun kennen zal opnieuw moeten gaan beantwoorden aan hun door God gekend zijn.

„Gij zijt door God gekend”. In deze zinsnede schuilt een waarschuwing. Waar dit vergeten wordt of genegeerd, slaat het geloof los van zijn anker.

Tegelijk is dit het meest vertroostende wat een mens kan horen: dat ik gekend ben! En dan niet in mijn zonden, maar in Christus Jezus, die zich voor mij overgegeven heeft in de dood.

„Gij zijt door God gekend”. Dat is het Evangelie, teruggebracht tot volstrekte eenvoud.

Gesprek over het samenleven der kerken (1)

Op verzoek

Ds W. G. Rietkerk heeft me verzocht te willen reageren op de artikelen, die hij geschreven heeft onder het opschrift: Pleidooi voor een federatief kerkverband. Hij deelde me telefonisch mee dat hij er behoefte aan had na wat hij in verschillende artikelen over deze zaak had opgemerkt zijn gedachten nog eens wat meer samenvattend op schrift te stellen en daarbij vooral duidelijk te maken wat zijn eigenlijke intentie was. Ik heb eerst wat geaarzeld en zelfs enige tijd van beraad gevraagd. Er is immers de laatste jaren al heel wat over dit onderwerp geschreven. Onlangs heeft de heer C. Huizinga er nog een aantal m.i. voortreffelijke artikelen aan gewijd en ik heb me ook zelf in dit opzicht niet geheel onbetuigd gelaten. Aan herhaling van door anderen en mijzelf gegeven argumentatie had ik weinig behoefte. Maar ik ben toch overstag gegaan. De openheid waarmee collega Rietkerk me tegemoet trad en de kennelijke behoefte, die hij aan een nadere discussie had, deden me voor zijn vriendelijke aandrang bezwijken.

Wel brengt deze 'voorgeschiedenis' mee — en dat heb ik hem ook gezegd — dat ik niet een in het algemeen gestelde argumentatie ga geven voor een kerkverband, zoals dat m.i. er in grote lijnen uit moet zien, maar me nader met hem zal trachten te verstaan. Of om het met andere woorden te zeggen, dat ik zal trachten aangrijpingspunten te vinden, van waaruit we over de achtergronden de hele zaak kunnen doorspreken. Wellicht kan dat toch nog zijn nut hebben, temeer daar collega Rietkerk zich daarvoor heeft opengesteld en daaraan ook behoefte blijkt te hebben met het

kerkelijk leven

oog op het welzijn van onze kerken. Dit brengt mee dat ik zijn artikelen niet op de voet volg of inga op alles, wat hij schrijft maar me zoek te beperken tot datgene, wat voor een werkelijk gesprek dienstig kan zijn.

Kerkelijke vergaderingen

Collega Rietkerk voelt zich niet thuis op de 'inter-gemeentelijke vergaderingen', zoals die weer door onze kerken worden gehouden. Te denken valt hier aan de vergaderingen van de regio's en wellicht ook aan die van het Landelijk Verband. Ze bouwen niet op in het geloof, zijn zonder werkelijk gebed, zonder wederzijds dienstbetoon of onderlinge toerusting. Uren lang houdt men zich daar bezig met artikelen en formuleringen en juridische aangelegenheden. Deze ontwikkeling benauwt hem verschrikkelijk.

Nu, ik kan daar wel een beetje inkomen en wel om verschillende redenen. De eerste is dat onze kerkelijke vergaderingen de laatste jaren voor een betrekkelijk groot deel in beslag genomen worden door het opstellen van een accoord voor het kerkelijke samenleven. Dat brengt heel wat discussie mee tot over de formuleringen van de artikelen toe, vooral ook omdat er van algehele overeenstemming op verschillende punten nog geen sprake is en men moet zoeken tot overeenstemming te komen. Dit alles raakt slechts indirect het welzijn van de plaatselijke kerken. Als je daarbij dan nog bedenkt dat sommige broeders net als dat bij andere vergaderingen het geval is, wel eens wat breed van stof zijn of ook graag herhalen wat door anderen reeds is gezegd en dat niet elke voorzitter de kunst verstaat een vergadering goed te leiden en eindeloze besprekingen af te dammen, dan is het begrijpelijk dat zulke vergaderingen wel eens uiterst vermoeiend zijn. We moeten dit intussen niet overdrijven: de opstelling van een kerkelijk accoord is een zaak voor één keer en niet een blijvend agendapunt op de kerkelijke vergaderingen, al kunnen er altijd weer wijzigingen nodig zijn. In de tweede plaats. Niet ieder is een 'vergadermens'. Niet ieder heeft belangstelling voor zaken die niet

pastorale notities

DE BEKWAAMSTEN

Deze maand herdenkt de Vrije Universiteit in Amsterdam dat ze honderd jaar geleden begon. In 1891 promoveerde H. H. Kuyper daar, en hij voegde als bijlage bij z'n proefschrift een plan voor een nationale gereformeerde universiteit; een plan uit het begin van de zeventiende eeuw. Het zou interessant zijn om dat ontwerp nog eens te behandelen. Er staan mooie dingen in: hoogleraren en studenten regelmatig samen naar de kerk! Het gaat mij nu alleen maar om de vermaning aan de ouders in dat voorontwerp. „De ouders zullen vermaand worden dat ze hun kinderen naar school zenden en op de studie houden en ze zullen hun eerstgeborene, althans de bekwaamste, den Here opdragen en offeren, ten beste van Zijn kerk en ons lieve Vaderland. Ze zullen er niet zozeer op uit zijn om van hun

kinderen grote meesters te maken en aanzienlijken voor de wereld, maar hen geven voor de Here Christus en Zijn gemeente, opdat ze navolgers mogen zijn van God onze hemelse Vader, die Zijn Eniggeboren Zoon niet gespaard heeft... En de rijken en machti-gen, met name die geen kinderen hebben, of geen bekwame kinderen, die zullen vermaand worden arme kinderen, die wel bekwaam zijn, hiertoe (tot de opleiding voor de Dienst des Woords) de hand te bieden en als zodanig aan te houden, mits dat dusdanige aanhoudelingen zichzelf ook verbinden tot de kerkdienst, zowel in binnen- als in buitenland, zowel te water als te lande, al naar hun bekwaamheid.” De ontwerper(s) van het plan wilde(n) dus voor de Dienst des Woords de bekwaamsten van de jeugd rekwireren. Met het oog op „Herdopers, Geestdrijvers, Arminianen enz.” Dat was andere taal dan die ik indertijd beluisterde: Een rijksgecommitteerde bij het eindexamen van een Geref. Gymnasium vroeg aan de rector of de kandidaten van plan waren om na het examen te gaan studeren, „óf worden het misschien allemaal dominees?”

A. H. Algra, Sliedrecht

een direct persoonlijk karakter dragen. De persoonlijke aanleg van ons allen loopt nu eenmaal ver uiteen. Maar dit is toch niet alleen een aspect van 'inter-gemeentelijke' vergaderingen. Op een kerkeraad geldt dit evenzeer, zij het vaak in mindere mate. Daar komen ook zaken aan de orde als de jaarlijkse begroting, kwesties als de verzorging van de emeriti-predikanten en de predikantsweduwen en -wezen. Soms moet er een nieuwe kerk gebouwd worden. In grote gemeenten neemt de Commissie van Beheer de kerkeraad in dit opzicht veel werk uit handen, maar de kerkeraad zelf draagt toch de uiteindelijke verantwoordelijkheid en moet zich er dus mee bezig houden. In kleinere gemeenten vaak zelfs in versterkte mate.

Zo is het nu eenmaal in het kerkelijke leven. Niet alle kanten daarvan liggen ons allemaal evengoed. Je bent als dominee, die graag preekt en ziekenbezoek doet, toch meermalen gedwongen je ook met andere zaken bezig te houden, hoewel die je niet zo liggen. Je daar niet aan onttrekken behoort ook tot de christelijke zelfverloochening.

Maar dit is alles toch het voorname niet. Het is me volkomen duidelijk dat ik met het bovenstaande ds Rietkerk nog niet geheel uit zijn 'benauwing' heb geholpen. Daarom moeten we op dit punt nog wat doorpraten.

Wat is het karakter van de bedoelde

kerkelijke vergaderingen? Zowel van die van de kerkeraden als van de 'inter-gemeentelijke'? Is dat de persoonlijke opbouw in het geloof en de onderlinge stichting van de ambtsdragers? Collega Rietkerk denkt in deze richting als ik hem goed begrijp. Hij verwijst voor zijn mening naar Bijbelplaatsen als Hand. 15 : 11, 28 en 40, 1 Cor. 8 en Col. 4 : 16.

Op deze plaatsen is inderdaad sprake van contactoefening, maar niet steeds via kerkelijke vergaderingen. Deze zijn ook niet de enige vorm, waarin zij mogelijk is. Ze is ook mogelijk via gewone correspondentie, via kerkelijke bladen enz. Maar we hebben het nu over de kerkelijke vergaderingen als zodanig en daarvan is slechts sprake in Hand. 15. Zij is een vergadering van de apostelen en de ouderlingen en de gemeente van Jeruzalem met afgevaardigden van de kerk te Antiochië. Deze afgevaardigden waren Paulus en Barnabas. Dezen waren naar Jeruzalem gezonden naar aanleiding van een in Antiochië ontstaan geschil! Het ging over de vraag of de tot Christus bekeerde heidenen zich ook moesten laten besnijden om zalig te kunnen worden. De apostelen en oudsten vergaderen met elkaar 'om deze aanlegenschap te overwegen'. De gemeente is er bij tegenwoordig. Op deze vergadering ontstaat zelfs 'veel verschil van mening'. Het verhaal van Gods grote daden aan de heidenen en de opening van de Schrif-

IN DIT NUMMER

- 298 Ds A. M. van Leeuwen,
Gekend te worden (1)
- 290 Ds G. Janssen,
Gesprek over het samenleven der kerken (1)
- 291 Ds W. G. Rietkerk,
Toespraak op de „Opbouw” vergadering 1980
- 292 D. W. L. Milo,
Wij waren op St. Kilda (slot)
- 294 Prof. dr H. J. Jager,
Zo was het (43)
- 295 Mr dr J. Meulink,
De bijenkorf van het C.D.A. (2)

ten van het Oude Testament leidt tenslotte tot een eenstemmig oordeel, waarin over de noodzaak van de besnijdenis nie wordt gesproken — die wordt impliciet afgewezen — maar verder aan de Jodenchristenen wordt tegemoet gekomen: de weg tot vreedzaam samenleven tussen christenen uit de Joden en uit de heidenen wordt uitgestippeld. Het is dus een kerkelijke zaak, die op deze vergadering wordt behandeld. Niet de persoonlijke opbouw in het geloof van de deelnemers is hier de inzet maar een kerkelijke aangelegenheid, zoals die ergens aan de orde was gekomen. En dit is het eigenlijke kenmerk van de kerkelijke vergaderingen gebleven. De deelnemers eraan komen samen

om kerkelijke zaken te behandelen, de blangen van de gemeente(n), niet hun persoonlijke opbouw in het geloof te zoeken, ook al kan die er mede het gevolg van zijn doordat men samen de opening van de Schriften zoekt over de te behandelen materie. Alle dienstbetoon in het Koninkrijk Gods brengt zijn eigen zegen mee! Maar dit doet aan het karakter en doel van de kerkelijke vergaderingen niet af. Ze zijn van een ander karakter dan een godsdienstoefening, dan een conferentie tot opbouw in het geloof en dergelijke. Dat heeft ook het gebed voor die kerkelijke vergaderingen te bepalen. Ik schrijf daar even over omdat ds Rietkerk de onthutsende woorden neerschrijft dat de-

ze vergaderingen zonder werkelijk gebed zijn. Is dat waar? Ik kan er niet over oordelen, maar ik ben wel bang dat hij dit oordeel velt vanuit een verkeerde visie op het karakter van deze vergaderingen, waarop het gebed dient afgestemd te zijn. Wil hij er een voorbeeld van hoe diep geestelijk zulk een gebed kan zijn dan kan hij dat vinden in de reeks Christelijke gebeden, die te vinden is in de oudere uitgaven van onze kerkbijbels. Daarin komt ook voor het „Gebed voor de handelingen der kerkelijke bijeenkomsten”. Op schone en zuivere wijze wordt daarin het karakter van deze vergaderingen aangegeven: het naar het voorbeeld der apostolische kerken handelen over de dingen aangaande

de welstand en de stichting van Gods kerken en dan volgt er een belijdenis van eigen onbekwaamheid en de bede om 's Heren eigen tegenwoordigheid door Zijn Heilige Geest. Een diep geestelijk gebed, men leze het in zijn geheel, met daarin centraal niet eigen persoonlijke stichting maar de opbouw van Gods kerk tot lof van Zijn Naam! Wanneer het waar zou zijn dat de gebeden op onze kerkelijke vergaderingen geen „werkelijke” gebeden zijn, wat ik niet durf te onderschrijven, dan heeft dat niet te maken met de aard van deze vergaderingen, maar met een gebrek aan geestelijke diepte in het bidden zelf is en op dit punt waarachtige informatie wel zeer noodzakelijk.

W. G. Rietkerk / Utrecht

Toespraak van ds W. G. Rietkerk op de „Opbouw”-vergadering 1980

Ik wil beginnen met een anekdote: iemand vroeg eens aan een beroemde kunstschilder, of deze hem z'n geheim kon verklaren. „Hoe doe je dat nu, schilderen en dan zo mooi als jij doet”, vroeg hij, en toen antwoordde die kunstschilder: „dat is heel eenvoudig. Je neemt een wit blad papier voor je, je gaat er op zitten kijken, en als je dan bijvoorbeeld een hond zou willen schilderen, dan kijk je op dat papier, en je kijkt en kijkt, tot je een hond ziet op het papier en dan hoef je die alleen nog maar over te trekken, en daar staat 'ie”.

Zo eenvoudig is kunstschilderen, en zo eenvoudig is het voor mij ook om vanmiddag hier voor U te zitten. Toen ik vanmorgen mijn vrouw vroeg, wat moet ik nu eigenlijk straks op de Opbouwvergadering gaan zeggen, vertelde ze me dit verhaal.

Het is dus heel eenvoudig: zie je er iets in? Eigenlijk staat of valt alles met die vraag: wat zie je er eigenlijk in, in Opbouw? Een wekelijks vriendelijk gedrukte tien vellen papier voor zo'n drieduizend — meest oudere — lezers uit een heel speciale kerkelijke groepering, wat zie je rin? Mijn opdracht is: vanmiddag eerst te vertellen wat de redactie erin ziet, en daarna wat ik erin zie, en dit alles in aansluiting aan de drie referaten, die wij vanmorgen hoorden (en die u — lezers van Opbouw — in de vorige nummers hebt aangetroffen).

A. Wat ziet de redactie in Opbouw?

De redactie ziet Opbouw als een *eigenaardig* blad. Maar dan wel met de nadruk op beide delen van het woord, een *eigen-aardig* blad.

1. Eerst dat eerste. De redactie ziet het als een *eigen-aardig* blad, dat wil zeggen het blad moet er in allereerste plaats zijn voor onszelf, een eigen blad. Het moet een duidelijk platform zijn voor de meningen die er in de Nederlands Gereformeerde kerken leven. Opbouw wil niet één richting vertegenwoordigen, zich de mond maken van één bepaalde groep binnen de kerken met uitsluiting van anderen. Nee ze wil de meningen in de kerken,

en de gedachtenwisseling daartussen stimuleren en daarmee het gereformeerde leven in deze kerken bouwen. Zo wordt er bijvoorbeeld over het probleem van de kinderen aan het avondmaal geschreven door ds De Jong maar evenzeer door ds Cornelisse en U weet dat bijvoorbeeld het probleem van de kernbewapening belicht is door zowel Goudzwaard, als Schuurman, als De Jong. Over de Evangelische Alliantie is door mij geschreven, maar ook door ds Amelink, over het schriftgezag kunt U een artikel aantreffen door ds De Jong en ook van ds Van der Kwast. Dat wil de redactie heel doelbewust zo houden. Dat is het *eigene* van Opbouw. Het blad moet eigen blijven. Iedereen moet er aan het woord kunnen komen; in principe is iedere scribent met iedere visie, die leeft in onze kerken, welkom. Het moet zo'n beetje familie Doorsnee blijven.

2. De redactie ziet Opbouw echter ook als een *eigen-aardig* blad.

Daarom zeg ik u in de tweede plaats ook iets over het *aardige* van Opbouw.

Het *aardige* van Opbouw is dat het dit platformkarakter van het blad wil combineren met een soort *voortrekkersfunctie*, ondanks het eerste, het *eigene*, het platformkarakter. De redactie wil niet kleurloos peddelen in de kerkelijke wateren, ieder vis opvissend, die ons maar aan de hengel komt. Nee we willen een speciaal soort vis. We vangen liever een speciaal soort dan een ander soort, we hebben smaak, we hebben speciale voorkeur en voor ons is heus niet alles gelijk.

Wat onze voorkeur is, is in de vorige persvergaderingen van Opbouw door ds De Jong duidelijk naar voren gebracht, is het stimuleren van een kerkelijk leven dat zich laat inschakelen bij de voortgang van het Koninkrijk van God in deze wereld en dat zich daarbij beweegt tussen dode orthodoxie aan de ene kant en doorslaande vrijzinnigheid aan de andere kant. Ze wil onze kerken stimuleren een positie in te nemen tussen enerzijds traditionalisme en anderzijds een zich van de bijbel los makend, modieus experimenteren. Tussen fundamentalis-

me enerzijds en bijbelkritiek anderzijds. Tussen de gevestigde kerken rechts en bijvoorbeeld de basisgemeenten links. Dat is wandelen op de scherpte van het zwaard, je glijdt dan ook wel eens een keer uit, de ene keer naar de ene, de andere keer naar de andere kant. Nu, dat is nu het aardige van Opbouw. Het eigene van Opbouw en het aardige van Opbouw staan tegenover elkaar op gespannen voet, want het veroorzaakt een redactiebeleid waarin we fair het eerste recht willen doen en iedere mening in Opbouw toelaten, maar anderzijds maakt het ook weleens dat we op grond van het aardige van Opbouw een stuk weigeren, dat dit aardige van Opbouw zou wegnemen. Zo blijft Opbouw een eigenaardig blad. Daarmee heb ik de eerste opdracht vervuld u te vertellen, wat het redactiebeleid is.

B. Nu het tweede, dat is de vraag van het bestuur aan mijn adres na de morgenvergadering:

„Hoe denk jij nu dat Opbouw zou kunnen inspelen op de drie terreinen waarover we vanmorgen verhalen hebben aangehoord?”.

Tussen Opbouw en de drie aspecten van Christelijk werk, zoals we dat vanmorgen de revue lieten passeren, staat de gemeente, staan de kerken. Hoe Opbouw wil functioneren hangt af van de visie die je op de gemeente hebt, want Opbouw wil de gemeente dienen. Een blad tot opbouw van het kerkelijk leven. Eerst moet je dus zeggen hoe die kerken moeten zijn en dan kan je zeggen hoe Opbouw daarop in moet spelen. Ab Berger zegt: B(ezinning) zit wel goed, maar A(ktie) en C(ontact) moeten er beter uitkomen. C en A moeten voordeliger. Smelik zegt: De kerk moet de voedingsbodem blijven voor de groep waaronder hij werkt. Dat kan alleen als het hartebloed stroomt naar de handen en naar de voeten en als het dat niet doet dan gaan we of verkalken of binnenvetten. Bakker zegt: De gemeente moet een bril opzetten, dat ze scherp de noden opmerkt, ze moet haar hart openzetten, meeleven en ze moet haar handen klaarhouden tot de daad. Nu dat alles vloeit voort uit een bepaalde visie op de gemeente en deze visie, zoals ik die vanmorgen heb gehoord, heeft mijn hartelijke instemming. Kan Opbouw op deze visie van de gemeente en de opbouw van zulk gemeentelijk leven inspelen? Mijn antwoord daarop is: dat kan maar heel beperkt. Om twee redenen.

1. De hele praktische reden dat de redactie bestaat uit vijf mensen en dat deze mensen het werk aan Opbouw als een hobby hebben, mis-

(vervolg op pagina 292 - onderaan)

D. W. L. Milo / Dalmally

Wij waren op Sint Kilda (slot)

De reis – interesseert het u? We gingen per trein van Dalmally naar Mallaig, waar de boot klaarlag. Zo zie je eens een landschap, waar geen chauffeur ooit een oogje aan waagt. Vanuit Mallaig voeren we Westelijk, lieten de eilanden Eigg en Rhum links liggen en ankerden de eerste dag op Canna. Daar woonden we de volgende morgen een (RK) kerkdienst bij, geleid door Father John: het hele kerkje liep vol, met mensen die blij waren eens naar de kerk te kunnen.

Die middag van de tweede dag voeren we NNO door de Kleine Minch naar Rodel op Harris, waar we de dokter aan boord namen. Daarmee waren we van de binnen-Hebriden op de buiten-Hebriden aangekomen.

De derde dag voeren we tussen Uist en Harris door de gevaarlijke Sound of Harris pal westelijk, passeerden de Haskier-eilanden en kregen op 50 kilometer afstand de Kilda-eilanden in zicht. Na het eiland Boreray omgevaren te hebben en tienduizenden Jan van Gent's te hebben gezien en gehoord, ankerden we in de Village Bay van Sint Kilda met het uitzicht op het oude dorp, dat als in een schelp gevangen ligt. Nog dezelfde avond gingen we per rubbervlet aan wal om de eerste indrukken op te doen.

De vierde en vijfde dag zijn op het eiland besteed. Direct na de officiële samenkomst riep de schipper ons echter aan boord, vanwege een slecht weerbericht. Het was haasten, er mocht weinig gegeten worden, geen alcohol gebruikt – maar wel een tablet tegen zeeziekte voorgeschreven! Alles wat los lag moest vastgezet worden, vroeg naar kooi en de rest was voor rekening van de schipper, die voor de helft eigenaar van de boot is. Als dan, na drie uur varen in het donker, de motor afslaat gaat er wel iets door je heen. Wij dachten aan psalm 107, die een vliegende storm op zee tekent: „Hij wekt, met slechts te spreken, een stormwind voor hun oog. Dan beeft het al, dan steken de golven 't hoofd omhoog. Nu ziet men 't schip de lucht – dan weer de afgrond nad'ren. Hun hart geeft zucht op zucht, hun bloed verstijft in d'adren". Maar na een lang half uurtje had de schipper de motor weer op gang en om half drie 's nachts rammelde de ankerketting in de Sound of Harris. „Toen week verslagenheid na zoveel angstig slaven – daar God hen veilig leidt in hun begeerde haven", zegt dezelfde psalm.

Op de zesde dag werd de dokter van Harris afgezet, werd het eiland

(Noord) Scalpay bezocht, Oostelijk om Skye gevaren, het eiland Raasey bezocht (waar we twee arnhemse meisjes ontmoetten – ja echte, geen koekjes) en, precies op tijd voor de enige trein, waren we in Mallaig terug.

-0-

We spraken van de Village Bay: een stuk water, dat half rond afgeschermd ligt door het rotseiland Duhnn en de hoge rotsen van Kilda zelf. Aan deze baai, enigszins tegen de Zuidwester stormen beschut, ligt het enige genaakbare deel van het eiland; al de rest is door hoge steile rotsen ontoegankelijk. Schepen gaan in deze baai voor anker en via een rubbervlet moeten reizigers de laatste halve mijl oceaanoever oversteken en zien, op de glibberige landingspier te springen. Dat alles goed ging kwam mede door de fijne onderlinge hulp van Kilda-vrienden. Ieder stond voor ieder verantwoordelijk, ook bij het aandoen van andere eilanden, waar soms over zes vissersboten moest worden gestapt, tegen loodrechte ladders opgeklommen – ladders die bij aankomst slecht vier treden lieten zien, maar bij laag water zestien treden telden...

Het leven op het eiland wordt geheel door het veranderlijke weer gestempeld. Waar pas nog helder zicht op een bergkam bestond is even later de hele skyline in wolken gehuld. Het werd ons duidelijk, waarom de Kildans talloze stenen schuurtjes hadden gebouwd: niet alleen tot bergplaatsen voor hooi en voedsel – ook stonden alle „cleits" in lijnen opgesteld, die bij mist en duisternis recht naar het dorp voerden.

Overigens hebben we de rotsen gezien, vanwaar de mannen vroeger met hengel en strop de vogels vingen; de rotsrichels, waarin moedige vrouwen het eerste voorjaarsgras plukten; afgronden, waarin jonge mannen aan een touw werden neergelaten, om eieren en jonge vogels te verzamelen; scherpe rotsranden, waarvan schapen door plotselinge stormen de diepe zee in gezweept werden. We fotografeerden de dokter en de priester, staande op een ver uitspringende rotspunt, drie honderd meter boven de Atlantische Oceaan! Kilda heeft de hoogste rotskusten van het koninkrijk.

-0-

Welke dieren we zo al gezien hebben? De Jan van Gent is al genoemd. Het is een prachtig gezicht, deze enorme zeevogel van grote hoogte loodrecht het water in te zien duiken en met een vis boven te komen. Dat gaat onophoudelijk door, want de lucht is vol van deze gannets. De puffins of papagaaiduikers (pofhakkers, zoals Toonder ze noemt) lieten verstek gaan – wel was de fulmar, de Noorse stormvogel, present. De gekuifde aalscholver stond in grote groepen op de rotsen. De skua, een zeeroofvogel, kwam in duikvlucht op ons af en is in staat mensen aan te vallen. Op het eiland is een Kilda-wren, een stevig soort winterkoninkje, dat we helaas weinig te zien kregen.

Schapen lopen er vrij veel rond, alle verwilderd en overgebleven na de evacuatie. Ze vormen zeven kudden over het eiland, die onderling niets

Vervolg van pagina 291

Toespraak van ds W. G. Rietkerk op de „Opbouw"-vergadering 1980

schien wel dieper in je motivatie verworteld, maar het is altijd een surplus boven het gewone werk dat zij hebben, hun mogelijkheden zijn klein, hun middelen zijn gering, ze komen tijd te kort. Nu, dat alles maakt om heel praktische redenen dat het blad Opbouw altijd maar beperkte doelen kan nastreven.

2. De tweede reden waarom ik dat heel beperkt noem, is het platformkarakter van het blad; het familie Doorsnee-achtige van Opbouw zal dit tegenwerken. Het blad wordt, als ik in de lijn van de drie sprekers van vanmorgen aan het werk ga, wel aardiger maar het blijft niet meer helemaal eigen, en op dat punt zult U de redactie zeker moeten omturnen, want deze visie op de gemeente, als de gemeente met handen en voeten in deze wereld, de visie op de gemeente zoals ik die vanmorgen heb gehoord, leeft niet in alle lagen in onze Nederlands Gereformeerde kerk en daarom is het maar in beperkte zin mogelijk om deze speciale visie van vanmorgen in Opbouw te stimuleren. Nu ja, stimuleren nog wel, maar om dat het hoofddoel van 't blad te maken, dat is nu maar in beperkte

zin mogelijk. Wat is dan die beperkte zin? Wat is er dan wel mogelijk? Nu wat wel mogelijk is, is bijv. voor het werk onder de jeugd: het geven van informatie, de rubriek informatie onder leiding van Pieter van Kampen is het afgelopen jaar zeer geactiveerd en uitgebreid, ik denk dat het bijzonder waardevol zou zijn als alle informatie over Youth for Christ-werk, ook in Opbouw zou worden opgenomen naast alle andere informatie over jeugdwerk, acties die er zijn in de gemeentes enz. Dit is één van de mogelijkheden die Opbouw reëel heeft, maar die beperkt is. Wat betreft het tweede: de militairen. Voor hen is denk ik meningsvorming belangrijk. Ik denk aan het debat over de kernbewapening. Dit soort onderwerpen blijven in Opbouw aan de orde. Ik denk dat ook dat tot de beperkte mogelijkheden van Opbouw behoort. En in de derde plaats: het maatschappelijk werk. Daarbij denk ik dat Opbouw kan helpen aan een mentaliteitsverandering die het mogelijk maakt dat men oog krijgt voor dit zo belangrijke aspect van het gemeente zijn. En ook dan komt het weer aan op artikelen en het geven van informatie; een maar betrekkelijk geringe mogelijkheid dus op de vraag van het bestuur: hoe denk jij nu dat Opbouw zou kunnen inspelen op deze drie terreinen?"

Leg ik me hierbij neer?, dat Opbouw tevreden moet zijn met deze beperkte functie? Nu als het om mij helemaal persoonlijk gaat dan zeg ik:

ik zou graag een blad zien dat gemeentevorming zou stimuleren in de door de drie scribenten genoemde zin. Er zijn allerlei concrete ideeën gegeven bijvoorbeeld door Ab Berger, het blad gebruiken voor inspiratie door het geven van gemeente-modellen, het publiceren van ideeën, het publiceren van reacties van jongeren daarop, het uitwisselen van projecten, het stimuleren van allerlei activiteiten in de gemeente, met eventueel zelfs het stimuleren van een vrijgestelde in de kerk voor dit soort opbouwwerk.

Nu, de naam Opbouw zegt het al, als het om mij gaat zou ik graag zien, dat ons blad in die zin actie voerde en gemeentevorming stimuleerde en daarmee krachtiger als een speerpunt in het kerkelijk leven zou dringen, dan zou het blad pas echt goed gaan worden, dan zou het een strijdschrift worden, een actieblad, stimulerend en bemoedigend bij nieuwe gemeentegroei. Dit laatste is één van de eerste noodzaken van ons gemeente-zijn, dat we groeien in de richting, waarin vanmorgen de lezingen zijn gegeven. En hier kom ik nu terug bij het begin. Ga ik op het witte papier zitten staren, zoals die kunstschilder dat aanraade, dan zie ik wel wat. Nu even niet naar Opbouw starend, maar nu starend naar de gemeente, als ik naar het witte papier ga zitten staren en ik denk aan de gemeente, ja dan zie ik wat, dan zie ik een gemeente als een „Gideonsbende", zoiets zie ik

met elkaar te maken willen hebben. (Ook hier moet u voortaan aan denken, wanneer de bijbel Gods volk met schapen vergelijkt). Ze zijn klein en licht- tot donkerbruin, gehoord, soms dubbel gehoord. We hebben handen vol bruine wol geraapt en meegenomen – ook een schapenschedel, naar de kiezels te oordelen van een volwassen schaap, maar opvallend klein. Hoewel de schapen (meer gems of geit dan schaap) tot tussen de huizen lopen, laten ze zich niet vangen.

Onderweg, in de Minch, zagen we de eerste walvissen, eigenlijk potvissen. Later, bij aankomst in de Village Bay, zwommen er twee haaien om ons heen: de driekante rug- en staartvin boven water uit stekend. De zee-hond liet zich overal en in goede getale zien.

Kleine berg-kikvorsen zagen we vele; ook slakken in alle soorten, maten en kwaliteiten. De woelmuis bleek wel aanwezig, maar liet zich niet zien. Van honden en katten is geen sprake.

Wat planten en bloemen betreft: er bestaat een lijst van ongeveer 120 planten, die op Sint Kilda voorkomen. Daaronder 2 soorten viooltjes, tormentil, saxifraga, zonnedaauw, primula, ogentroost, thijm, kamperfoelie, orchideeën. We hebben ze niet alle gezien, laat staan herkend – maar ze zijn er. En hoe kwamen ze honderd kilometer over zee?

—o—

We maakten (op de enige zonnige dag) een forse tocht over het eiland: klommen tegen de 350 meter hoge bergrug op, en daalden aan de andere kant door de Glenn Mòr (groot dal) weer tot zeeniveau af. We dachten aan de vroegere Kilda-vrouwen, die deze urenlange tocht dagelijks deden, wanneer het vee in de Glenn Mòr liep te grazen; om dan met de melk-emmers terug over de bergrug te klimmen!

Onderweg vonden we een onderaards dorp, dat – volgens de bekende carbon-proeven – van 2000 jaar voor Christus dateert. Het lag niet aan de baai maar zo ver mogelijk daar van af: beschermd tegen invallers. Elk hol moest op handen en voeten worden ingegaan, er was nauwelijks gelegenheid om te zitten en de „slaapkamers” waren zijholen. In die omgeving vonden we ook de „tunnel”: een uitgeslepen spelonk in de kustrotsen, waar de oceaan haar water doorheen jaagt. We zijn tot in de tunnel afgedaald, hetgeen een werkelijk gevaarlijke tocht betekende: een eind langs een sterk touw lopend, op een aflopende en glibberige bodem, waar uitglijden een val in de oceaan zou betekenen. Maar we werden ruim beloond: zagen stenen van alle soorten wit, grijs en zwart, groen, rose en blauw; daarin het bruisende water, dat kleurde van wit en lichtgroen tot donkergroen en blauw. Dit alles in een tumult, waarin geen woord kon worden gewisseld. We konden slechts elkaar aanzien en hetzelfde denken: 't schepsel beeft en staat verwonderd als de God der ere dondert!

—o—

dan voor ogen en ik zie dat als de unieke mogelijkheid van onze kerkengroep. Hier staan we, losgepeld uit kerkelijke organisaties, met weinig fiducia in synoden en kerkelijke instituten omringd door een cultuur die als in Elia's tijd, de God van Israël niet vreest. In veertien jaar tijd is het aantal mensen in Nederland dat gelooft in een persoonlijke God verminderd met 12%. Duizenden zijn er hier in Utrecht die het Evangelie nog nooit gehoord hebben of er totaal van vervreemd zijn. Ik denk in ons land aan tienduizenden, ja honderdduizenden. De situatie is bijzonder ernstig. Onze gezinnen vallen ook zelf deels ten slachtoffer aan deze cultuur. Hier staan we als Gideons omringd door een overmachtige vijand. Ik heb vanmorgen dat verhaal voor mezelf doorgelezen. Zou het kunnen dat de Heer ons in een soort van Gideons-proces heeft verward? Zou het zo kunnen zijn dat Hij ons geselecteerd heeft, tot er een groep overblijft die alleen „restloos” van Hem de vaart en de kracht en de overwinning verwacht.

Of is dat proces nog maar halverwege? Wees niet bang, dat proces leidt niet tot elitevorming. Het criterium dat wordt gebruikt voor Gideon om mee te mogen vechten of niet, is er een dat totaal willekeurig gekozen is. Wie knielt bij de beek en met de hand drinkt of wie uit de mond slurpt, het is een ogenschijnlijk willekeurig selectie-proces. Geen elitevorming. Maar wel: er

blijft tenslotte een gemeente over die zich alleen aan de Heer toevertrouwt om de overwinning te gaan behalen, in een cultuur die God niet meer vreest, en tegenover een vijand die het Evangelie bedreigt. Ik las in Trouw, woensdag 28 mei, een verslag van een aantal kerken in Wenen. Ik lees daar: „De kerk is steeds meer geroepen om bruggen te slaan. Dat dit echter geen vanzelfsprekend gegeven is wist men in Wenen zeer goed. De gemiddelde gemeente verlangt er veelal helemaal niet naar om bruggen te slaan, ze blijven van nature liever binnen de veilige beslotenheid van haar eigen kring, maar ook als de gemeente te zeer is vastgeroest zal toch het werk van de bruggenbouw gedaan moeten worden, dan is het nodig dat de veel kleinere en mobielere groep van een huisgemeente of communiteit tijdelijk plaatsvervangend dienst doet.

Op tal van plaatsen en met name achter het IJzeren Gordijn groeit het aantal van dergelijke gemeenschappen voortdurend. In het Westen sticht de China Oversea Mission in vrijwel alle grote steden kleine Christelijke gemeenschappen bestaan de uit 10 tot 40 leden. Deze gemeenschappen lopen wel het gevaar op hun beurt tot een ghetto te worden, doordat ze zich afsluiten, misschien niet zozeer van de wereld, als wel van de rest van de kerk, de kerk wordt dan in feite opgegeven, de eigen gewoonten en inzichten worden verabsoluteerd, dat is ont-

Nog even terug naar het oude dorp. We vertelden u al, dat de „huizen” van het midden van de vorige eeuw dateren. De oudere woningen, meer hutten, staan achter het dorp opgesteld en dateren gedeeltelijk van de middeleeuwen. Daarachter vonden we ook zogenaamde „bootgraven” – grafplaatsen, in een ellips door grote stenen opgebouwd. Bovendien hadden de latere Kildans een ommuurde begraafplaats boven het dorp gebouwd, waarvan het grondwater (evenals trouwens alle huisriolen) onder een speciale muur naar zee werd geleid.

In deze omgeving troffen we een bijzonder hoge hut aan, het huis van Calum Mòr, Grote Malcolm. Zelfs schrijver dezes kon gemakkelijk recht op staan – hetgeen nergens elders mogelijk was. En dan was er het huis van de legendarische Lady Grange. Dat is een apart verhaal.

Lady Grange was de vrouw van een Edinburgh's griffier. Het was midden achttiende eeuw, de tijd van de opstand der Stuart-gezinden en de veranderingen door Engeland. Lady Grange was Engelsgezind en luisterde een samenzwering van haar man, haar zwager en enige Stuart-gezinden af. Dat kwam uit en ze werd als levensgevaarlijk en ongewenst beschouwd. Onmiddellijk werd ze, in 1731, met medewerking van de chieftan der Mac-Leods, verstoort; eerst op Skye, later op de Heskier-eilanden, van 1734-1742 op Sint Kilda. Hoewel de Kildans haar gastvrij behandelden en het haar aan niets lieten ontbreken – was ze acht jaar gevangene. Ze sliep overdag en weende 's nachts. Dan stuurde ze boodschappen in flessen en kurken de zee in, hopende, dat haar familie ooit haar verblijfplaats zou vernemen. Tot haar dood in 1745 is ze op andere eilanden verborgen gehouden. Eenmaal bereikte haar noodbriefje een neef, die de uitzending van een oorlogsschip naar Skye wist te bewerken – maar ze is nooit gevonden.

We hebben de hut bezocht, die deze treurige vrouw heeft bewoond. We plukten een distelbloem van haar stoep. En staarden naar de Village Bay, waarnaar zij vele malen om hulp smekend heeft staan staren.

We besluiten deze reportage met wat de National Trust for Scotland in haar St. Kilda Handbook schrijft: „St. Kilda is uniek. Het groepje eilanden in de oceaan is niet slechts een natuureservaat; het bevat ook de sporen van een gemeenschap, wier levensstijl als nergens elders in Europa de eeuwen onveranderlijk doorstond. Daarin ligt de grootste aantrekkingskracht voor onze generatie”. – „De Kildans hadden geen reden, vriendelijk naar de buitenwereld te kijken; die zag hen aan voor menselijke abnormaliteiten”. „Maar in eigen omgeving waren de Kildans voortreffelijk. Zij konden er bestaan, wat geen van hun bezoekers kon, wat het leger niet kan zonder hulp. De kennis van de eilanders, hun weerstand en moed van elke dag zijn legendarisch geworden!

menselijk. Maar wanneer deze kleine gemeenschappen op de grens van kerk en wereld trachten te functioneren in een dubbele solidariteit naar beide zijden, dan profiteert daarvan kerk en wereld beiden, de wereld wordt niet aan haar dakloze onleefbaarheid overgelaten en de kerk verstikt niet in haar eigen isolement, want door de ramen en deuren van deze gemeenschappen waait de wind van de Geest.”

Het vertolkt precies wat ik als visie heb op de gemeente, een gemeente die bruggen bouwt tussen de kerk en de wereld, waarbij ik me volledig realiseer dat de kloof bijzonder diep is en dat het in eigen kracht totaal niet zou kunnen, maar waarbij ik geloof in gemeentegroei in die richting, van wat je zou kunnen noemen: cellenbouw, cellenvorming, kleine kernen en groepen, huisgemeenschappen, werkgroepen die daarin die warmte kunnen geven waar de jeugd naar zoekt, die een hart kunnen hebben voor diegenen die daar lid zijn en die ook bestaat naar de wereld toe, omdat daar mensen van buitenaf welkom zijn en op hun beurt weer in aanraking kunnen komen met het Evangelie.

Nu die visie op de gemeente, ja, als Opbouw daarvoor zou kunnen functioneren, wat mij betreft graag, maar dat vraagt wel een *gezamenlijke* krachtsinspanning en het is de vraag of op dit moment Opbouw maar niet beter blijven kan wat zij op dit moment is: een *eigen-aardig* blad.

H. J. Jager / Kampen

Zo was het (43)

Een br. uit V. kreeg de indruk uit m'n stukjes, dat naar mijn mening alle gereformeerden in V. en omstreken oud-gereformeerden waren. Dat is m'n mening niet. En die indruk wilde ik ook niet geven. De geref. kerk was wel enigszins een oase in de woestijn van valse mystiek en zware godsdienstigheid. Maar daarin was wel zand doorgedrongen. Trouwens ik schreef toch ook: Ik zeg niet, dat er weinig echte vroomheid was of is.

Van andere zijde werd opgemerkt, dat ik de toestand van de kerk uit m'n jeugd wel wat negatief had voorgesteld. Die zou wel beter zijn geweest dan ik uit m'n herinnering schreef. Die mogelijkheid sluit ik niet uit. M'n geheugen is niet onfeilbaar. Toch moet ik zeggen, dat bij herlezing ik mag zeggen, dat ik die herinnering naar waarheid weergaf. Wel voeg ik daar aan toe, dat ik slechts in kleine kring verkeerde. Dat dus het totaalbeeld van de afgescheiden kerk in die dagen beter was. 'k Ben waarschijnlijk wel wat meer een ontluisteraar dan een opluisteraar. Geen van beiden zijn trouwens te prijzen. In het leven naar traditie kán ook veel echte vroomheid steken. Die was er ook. Een paar gevallen herinner ik mij, die nogal indruk op mij gemaakt hebben.

Moeder is vroeg weduwe geworden. Nauwelijks 14 jaar geworden was ik haar helper. Van die hulp kwam niet veel terecht. Er zal geen koopman in mij. Nu herinner ik mij, dat één zuster der gemeente eens tegen mij zei: Je moet maar goed je best doen je Moeder te helpen. Dat wil de HERE. Hij is een Helper der weduwen. Zij durfde de Naam van de HERE te noemen. Wat naar m'n geheugen mij zegt niet algemeen was.

Dan nog een geval. Een paar kameraden moesten in dienst. Ik was vrij wat jonger. Op de zondagavond vóór zij naar de kazerne vertrokken, kwamen de ouders van beide jongens bij elkaar. Ik was ook genodigd. Toen werden zij vermaand om ook in dienst trouw te zijn aan de dienst des HEREN. Ze moesten zich niet schamen voor hun geloof uit te komen. En eenvoudig doen wat Gods wil was. Toen ging één van de vaders voor in gebed. Dát herinner ik mij na zoveel jaren ook nog.

Dat neemt echter niet weg, dat naar mijn herinnering in mijn omgeving zelden openlijk tot de dienst van de HERE werd aangedrongen. Men noemde dat wel „schuchterheid in het heilige”. Maar zou schaamte geen beter woord daarvoor zijn? Er was een teveel aan geslotenheid en een tekort aan openheid. Trouwens, zou dat later en ook nu veel anders zijn?

Ik wil wel erkennen, dat ik mogelijk tot het einde van m'n loopbaan als predikant, zelf te weinig oog heb gehad voor het vermogen van de nieuwe mens-in-Christus. Ook een dienaar des Woords is nooit uitgeleerd. Er zal wel niemand zijn, die volmaakt is in het verstaan van de H. Schrift. En in de verkondiging van de volle raad van God. Wie meent de volmaakt-heden daarin wel bereikt te hebben en niets meer te hoeven leren is m.i. niet te prijzen.

Ik schreef de vorige keer: „Men (door heel de geref. gezindte heen) dacht te klein van de kracht van Gods genade”. Van de kracht der zonde kan men moeilijk te klein denken. Maar dat is wel mogelijk van de genade. Dat was en is m.i. vaak het geval. En dan denkt men ook te klein van het vermogen van de nieuwe mens-in of door-Christus. De Heiland verwachtte veel van zijn leerlingen. Wat ik meen aangetoond te hebben uit de Evangeliën. Maar al de apostelen zijn daarin goede navolgers van hun Meester geweest. Dat wil ik nu nagaan uit Handelingen en de Brieven.

Er is opgemerkt dat ik in m'n aanhalingen wat eenzijdig ben. Dat ben ik mij wel bewust. Teksten, waaruit blijkt dat de oude mens verdorven is en dat wij van nature „onbekwaam zijn tot enig goed”, haal ik niet aan. Omdat dit er bij de gereformeerde gezindte wel ingehamerd is. Althans in de omgevingen waarmee ik het meest in aanraking kwam. Dat christenen ook zondaren zijn en blijven, dát is wel algemeen aanvaard. Al wil ik wel opmerken dat wel te betwijfelen is of veel zondekennis wel echt is. Naar mijn mening is echte zondekennis alleen te vinden bij hen, die de HERE kennen. Zonde is immers opstand tegen God, afwijking van de HERE. Hoe zou iemand dan echt z'n zonden kennen als hij de HERE niet kent? Een oude vriend merkte niet zo lang geleden op: Men heeft het wel over een „gestolen geloof”. Waarom heeft men het ook niet over een „gestolen zondekennis”? Er is m.i. veel napraterij op dat gebied.

'k Las eens de opmerking: Als de prediking niet uitmondt in ethiek, dan deugt ze niet. Waarmee gezegd is, dat de verkondiging van het Evangelie uit moet lopen op de vermaning: „Onderhoudt alles wat de Heiland ge-

boden heeft”. Daar ligt dunkt mij een gebrek in de prediking hier en daar. En daarom leg ik op dat element de nadruk. Vandaar mijn aanhalingen.

Om met Handelingen te beginnen, wat worden er van de gemeente in Jeruzalem prachtige dingen gezegd. Uit Hand. 2 : 43-47 haal ik enkele zinnen aan: „Ze hadden alles gemeenschappelijk . . . Ze waren elke dag eendrachtig in de tempel, braken het brood aan huis en gebruikten hun maaltijden met blijdschap en eenvoud van harten, zij loofden God en stonden in de gunst bij heel het volk.” Om jaloers te worden. Mogen we er niet naar jagen om dit beeld te vertonen? Natuurlijk gaan we niet naar de tempel en we kunnen niet dagelijks het brood aan huis breken. Maar zullen we niet ons best doen om diezelfde blijdschap en eenvoud te tonen en God te loven? Om in de gunst te staan bij onze omgeving en hen te trekken?

In Hand. 4 wordt dit herhaald. Ik citeer alleen dit: „De menigte was één van hart en ziel”. Ze zullen het niet in alles eens geweest zijn. Eenvormigheid is niet nodig, zelfs niet gewenst. Die bestaat niet in Gods Schepping en ook niet in de Herschepping. Maar éénheid is wel geboden. Naar Efeze 4 : 1-5: „Eenheid van of door de Heilige Geest . . . De Gemeente vormt één lichaam en één Geest . . . Eén roeping, één Here, één geloof, één doop, één God en Vader van allen, die is boven allen en door allen en in allen.” Ik houd het met de spreuk: „Eenheid is het noodzakelijke, vrijheid in al het niet-noodzakelijke, in alles de liefde”. Niet gereformeerd? M.i. wel goed.

Dat niet alles zo heerlijk was is mij bekend. Annanias en Sapphira „logen” tegen mensen en tegen God. Er was onenigheid over de betekenis van de Joodse wet. Maar die werd bijgelegd. Paulus en Barnabas hadden een twist over een medewerker in de Zending. Ze werden bitter tegen elkaar. Maar ook dat kwam weer in orde. Er is ook sprake van broeders en zusters, ijverig in goede werken. Paulus en Silas zongen Gods lof in de gevangenis. En het Woord wies onder Joden en heidenen.

Verder wil ik wat aanhalen uit de Brieven. Ik begin met Romeinen. Nadat de apostel gezegd heeft, dat de rechtvaardigen vrede met God hebben en staan in de genade en roemen in de hoop op de heerlijkheid Gods, vraagt hij in Rom. 6: „Mogen wij bij de zonde blijven, opdat de genade toeneeme?” Welke vraag hij beantwoordt met: „Verre van dat”. We zijn immers met Christus voor de zonde gestorven, hoe zullen we daarin dan nog kunnen leven? Hoe zouden wij dan nog kunnen zondigen aan de lopende band? We zijn toch rechtens vrij van de zonde? En dan volgt in vs 11 dat machtige woord: „Zo moet het voor u ook vaststaan, dat gij wel dood zijt voor de zonde, maar levend voor God in Christus Jezus”. Daarvan mogen en moeten we gelovig uitgaan. Maar dan zullen wij de zonde ook niet meer als koning in ons leven laten heersen. Dan stellen we onze organen niet meer ten dienste van de ongerechtigheid, maar van de gerechtigheid. In dienst van God. Immers (vs 14) „de zonde zal over u niet heersen, want gij zijt niet onder de wet, maar onder de genade”. Ik voeg daaraan toe: En die genade is almachtig!

Vervolgens dankt Paulus God, dat z'n lezers wel slaven der zonde waren (als heidenen), maar dat ze nu in dienst gekomen zijn van de gerechtigheid. In dienst van de rechtvaardige wil van God. Ze zijn nu „vrijgemaakt van de zonde”. Dát is de echte vrijmaking!

Rom. 7 sla ik over. Omdat dat hoofdstuk een aparte behandeling waard is. Wat ik een volgende keer hoop te doen. In Hand. 8 volgt dan bespreking van het leven door de Geest. De macht van de Geest des levens heeft ons vrijgemaakt van de wetmatigheid van de zonde en de dood. Wie naar het vlees leven, d.i. naar de oude mens, kunnen God niet behagen. Gij daarentegen (vs 9) „zijt niet in het vlees, maar in de Geest, daar toch de Geest Gods in u woont”. Paulus gaat er niet van uit, dat z'n lezers in Rome nog of weer aan hun oude mens toegeven. Het is wel mogelijk Gods Geest te weerstaan. Daarvoor waarschuwt Paulus ook wel. Maar hij gaat er vanuit, dat zij zich door de Geest laten leiden. Die leidt niet tot een leven in angst en beving. Maar die maakt ons tot kinderen Gods. Die gelovig God aanroepen en uitroepen als hun Abba, hun Vader in de hemelen. In wiens heerlijkheid ze met Christus zullen delen. Geloven wij dit alles nog? Evenals dat machtige slot van Hand. 8: Ik ben verzekerd, dat geen enkele macht, boven of beneden, heden of in de toekomst, ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods, die is in Christus Jezus onze Here.

'k Zou nog kunnen aanhalen Rom. 12 over het ware offer van ons leven, waarin de echte dienst van God bestaat. Maar wat Rom. betreft zal ik het hierbij laten. En nog enkele uitspraken aanhalen uit andere brieven van Paulus. Uit de eerste brief aan de gemeente te Korinthe blijkt, dat er veel gebreken en zwakheden zijn. Toch begint Paulus met te roemen in Gods genade, die hun bewezen is. Ze zijn rijk in Christus. Ze komen in genade-gaven niets te kort. Ze zien uit naar de volle openbaring van Christus. Die zal hen bevestigen ten einde toe. Zodat ze onberispelijk zullen zijn op de grote dag van de Here Jezus Christus. Want God is getrouw. (Hand. 1:4-9)

Dan waarschuwt Paulus tegen partijschappen. Ze moeten zich niet noe-

men naar Paulus of Apollos of Petrus, want Christus is niet gedeeld. Geen -ianen of -isten van welke „grote man” ook. Dat is menselijke dwaasheid. Want hun oorsprong is God. Zij hebben hun bestaan „in Christus Jezus, die hun van God is geworden: wijsheid, rechtvaardigheid, heiliging en verlossing. Opdat het zij zoals geschreven staat: Wie roemt roeme in de Here.” (1 : 30)

De gelovigen zijn „Gods tempel. In hen woont de Geest van God. Wie Gods tempel schendt, God zal hem schenden. Want de tempel Gods en dat zijt gij, is heilig!” (3 : 16) Geen heilig kerkgebouw. Maar een heilige Gemeente.

Dan volgen allerlei vermaningen. In verband met bestaande misstanden. In Hand. 9 vergelijkt Paulus het leven der gelovigen met het lopen in de renbaan. Die om de prijs kampen. „Loopt dan zó, dat gij die prijs behaalt”. Een aansporing, die ook voor ons nog geldt. Sommigen hebben alles, letterlijk alles, voor hun sport over. Laten wij dat voorbeeld maar volgen. In de Geestelijke Sport. De strijd tegen duivel, wereld en eigen boze natuur.

Laat ik uit I Kor. alleen nog maar herinneren aan hoofdstuk 13. Het Hooglied der Liefde. We kennen het mogelijk wel ongeveer van buiten. We moeten streven naar de hoogste gaven. (12 : 31) De gaven van de Geest. En de meeste van die is de Liefde. Een onmogelijke opgave? Voor de oude mens: ja. Maar voor de nieuwe mens-in-Christus? Neen. Ik lees bij Paulus niets van een „wel moeten maar niet kunnen”. Waarom zullen wij het dan doen?

Uit II Kor. wil ik nog enkele teksten aanhalen. In hoofdstuk 3 : 17 lezen we: „De Here nu is de Geest en waar de Geest van de Here is, daar is vrijheid. En wij allen, die met onbedekt gelaat de heerlijkheid van de Here als in een spiegel opvangen, worden in hetzelfde beeld veranderd van heerlijkheid tot heerlijkheid, zoals te verwachten is van de Geest van de Here”. Wel een uitspraak om een tijdje over na te denken.

Dan noem ik nog, in verband met ons doel, hoofdstuk 5 : 10: „Want allen moeten wij in het licht gesteld worden voor de rechterstoel van Christus. Opdat een ieder wegdraagt wat hij door het lichaam heeft gedaan, hetzij goed, hetzij kwaad.” Laat dat maar precies zo staan als het er staat.

Uit Galaten haal ik aan een bekend deel, te lezen in hoofdstuk 5. Daar worden als werken van het vlees genoemd: Hoererijs enz. enz. Daar tegenover staat de vrucht van de Geest: „liefde, blijdschap, vrede, lankmoedigheid, vriendelijkheid, goedheid, trouw, zachtmoedigheid, zelfbeheersing.” Alles vrucht van de Geest. Maar die groeit niet vanzelf in ons leven. We zijn geen „stokken of blokken”. Ook geen planten. Maar verantwoordelijke schepselen van God! M'n papier is vol. Bij leven en welzijn tot over een maand.

J. Meulink / Enschede

De bijenkorf van het C.D.A. (2)

De motie van afkeuring

Veel opzien heeft de houding van een aantal dissidenten bij het debat over de olieboycot tegenover Zuid-Afrika gebracht.

Wanneer men een kabinet, waarvan de meerderheid door geestverwanten wordt gevormd, laat vallen, moeten daar zwaarwegende motieven voor zijn.

Zelf heb ik meegemaakt, dat in 1960 het kabinet-De Quay door ons huis werd gestuurd. We, dat is de A.R. Tweede Kamerfractie, waren erg boos om het feit, dat onze geestverwante ministers Van Aartsen en Zijlstra het woningwetbouw-programma niet met 5000 woningen wilden uitbreiden. Het Kamerlid Van Eibergen (A.R.P.) diende een motie in, die met behulp van de oppositie aanvaard werd en het kabinet trad af.

In onze, overigens niet geheel ongerechtvaardigde, boosheid hadden wij te eenzijdig aan die woningen gedacht en waren we te zeer beïnvloed door de wat halstarrige houding van minister Van Aartsen. Te weinig hadden we gelet op de gevolgen van een kabinetsschisma.

De reacties waren voor de A.R.-Kamerfractie dan ook erg negatief. Het A.R.P.-bestuur onder leiding van dr. Berghuis riep ons tot de orde en het kabinet-De Quay kwam weer snel terug.

Ik neem aan, dat de dissidenten, evenals wij in 1960, voor de motie-Den Uyl stemden omdat zij deze zaak ernstig genoeg vonden. Evenals in 1960 zullen er ook wel gestoorde persoonlijke relaties meegespeeld hebben.

Maar daarmee hebben ook de dissidenten volkomen misgetast. Boycot van een produkt, dat praktisch niet

aan het te boycotten land geleverd wordt, lijkt te zeer op een gevecht van Don Quichotte. Het is niet meer dan een loos gebaar. Zelfs dr. De Gaay Fortman sr. schreef in Ned. Gedachten, dat een dergelijke eenzijdige nederlandse boycot niets voorstelt. Hij vindt het een ondeugdelijk middel. Het is nog al wat om voor een dergelijke zaak een kabinet te laten vallen. Het gevolg van een kabinetsschisma zou zijn geweest, dat de Kamer vroegtijdig ontbonden was, ons land geruime tijd zonder regering had gezeten en geen maatregelen genomen hadden kunnen worden in deze moeilijke economische situatie van grote financiële tekorten en omvangrijke werkloosheid.

Breuk in de fractie ?

De positie van dissidenten in de fractie is niet eenvoudig. Het verschijnsel van dissidenten komt overigens vrij vaak voor. Zelf heb ik het meegemaakt bij het kabinet-Cals. Alleen noemden we het toen anders. Bij het optreden van het kabinet-Cals stonden de leden van de A.R.-Kamerfractie Roolvink en ikzelf erg sceptisch tegenover het nieuwe kabinet. Onze bezwaren golden vooral het financiële beleid. De juistheid van onze bezwaren is later ook wel gebleken.

Wij kregen het recht om uit de boot te vallen, zoals men dat toen noemde. Toen Roolvink daarop tot fractievoorzitter werd gekozen (omdat voorzitter Smallegenbroek minister geworden was) is van socialistische zijde opgemerkt, dat daarmee een tijdbom gelegd was onder het kabinet-Cals.

Roolvink zegt daarvan in zijn door mr. D. Schaafsma geschreven levensverhaal: „Dat was grote onzin. Een voorzitter voert geen eigen beleid, een voorzitter, die verstandig is, is de woordvoerder van zijn fractie en zal daarbij zijn eigen persoonlijke mening weliswaar niet verwaarlozen maar zal toch als goed democraat ook rekening houden met de gevoelens die in zijn fractie leven. Welnu, ik heb gemeend deze lijn te moeten volgen en heb er nimmer spijt van gehad.” Het jaar daarop viel het kabinet door de motie-Schmelzer, die een afkeuring van het financieel beleid inhield. De A.R.-fractie, inclusief de heer Roolvink, steunde echter het kabinet. Zelf was ik juist een paar maand tevoren als Kamerlid afgetreden.

Een instelling als van Roolvink mis ik bij vele dissidenten.

De positie van de dissidenten is nu bijzonder moeilijk, omdat hun stem beslissend kan zijn voor het voortbestaan van het kabinet.

Kan een voorstemmer van de motie-Den Uyl wel lid van de C.D.A.-fractie blijven?

Van Houwelingen zei voor enkele maanden in een interview met H.P., dat je als minderheid niet een kabinet kunt laten vallen en tegelijk

in het C.D.A. blijven. Dat zou ik, aldus Van Houwelingen, een „on-eigenlijk gebruik vinden van de positie, die je dan toevallig wegens de smalle coalitie hebt. Mocht je dat willen doen, dan moet je eruit stappen.

Dit lijkt me een duidelijk standpunt. Merkwaardig is echter, dat Van Houwelingen behoort bij de minderheid van de zes C.D.A.-ers, die het kabinet naar huis trachtten te sturen, terwijl hij toch lid van de C.D.A.-fractie gebleven is. Dat lijkt me moeilijk te rijmen met zijn uitslatingen tegenover H.P.

J. N. Scholten, die bij elke mogelijke gelegenheid zijn gram over het kabinet-Van Agt uitstort en al meerdere malen over een nieuwe partij sprak, doet overigens niet anders. Hoewel ook hij tot de zes behoort, denkt hij er niet aan om op te stappen. Hij hoopt op terugkeer in de Kamer via voorkeurstemmen. De houding van sommige Kamerleden geeft de indruk, dat zij een C.D.A.-fractie en C.D.A.-partij zien als een soort bijeenkorf waar je rustig uit en in kan vliegen.

Helaas is ook hier de polarisatie weer opgedoken, nu dan van de kant van de K.V.P.

De suggestie van v. d. Broek, dat moties die het vallen van het kabinet tot inzet hebben, niet langer individueel door de leden beslist wordt, maar uitsluitend op basis van een fractiestandpunt bepaald wordt, wekt irritatie en is er ook helemaal naast. Een dergelijke stembinding is een staatsrechtelijk monsterramp.

Een andere vraag is of tegenstemmende leden zichzelf niet moeten afvragen, of zij in deze situatie wel kunnen blijven zitten. Temeer omdat dit meer dan een incident was. Verder behoort de partij zich te bezinnen op de vraag, of deze leden wel voor de Kamer gekandideerd kunnen worden.

Uittredingen

In de bijenkorf van het C.D.A. zijn allerlei soorten bijen te vinden. Daar was ook een zwerm, die de korf al voorgoed verlaten schijnt te hebben.

Een zeventigtal mensen hebben bekend gemaakt voor de A.R.P. te hebben bedankt, omdat ze de overgang naar het C.D.A. niet willen meemaken. Met name het oud A.R.-Kamerlid Van Bennekom is daardoor nog al in de publiciteit gekomen.

De directe aanleiding tot het bedanken was voor hem de wijze waarop Van Agt zich als lijsttrekker presenteerde en de afloop van het kernwapendebat. Hij heeft verder grote moeite met het machtsstreven van de K.V.P. en is voorstander van een brede coalitie C.D.A., P.v.d.A. en D.66.

Voor zijn argumenten kan ik begrip opbrengen. Alleen niet wat betreft zijn bezwaren tegen het machtsstreven van de K.V.P. Van Bennekom

is lang genoeg lid van de A.R.P. geweest om te weten, dat het machtsstreven daar niet minder is. Ook nu is dat heel duidelijk. De linkervleugel heeft bijna alle belangrijke posities in de A.R.P. bezet.

Vaak wordt ook als argument aangevoerd, o.m. door Aantjes, maar deze is zelf niet uitgetreden, dat er voorafgaande aan de eenheid van organisatie, eenheid van beleid had moeten zijn.

Het is ook mijn overtuiging, dat de organisatorische eenheid te snel is geforceerd. Men had verstandiger gedaan voorlopig de samenwerking tot een federatieve te beperken.

Het is voor mij zelfs de vraag, of er ten aanzien van de grondslag wel voldoende eenheid is. Eenheid van beleid is er zeker nog niet. Alleen maar, dat geldt ook voor de A.R.P. Ook bij deze zogenaamde bloedgroep van het C.D.A. is eenheid van beleid zoek.

Wat zal de groep van 70 nu gaan doen?

Van Bennekom vertelt, dat er vage besprekingen gaande zijn over wat men zal doen. Aan de kant blijven staan, advies geven om over te stappen naar P.v.d.A., P.P.R. of D.66 of een nieuwe groepering vormen?

Het is me niet duidelijk, hoe de uitgetreden toetreding tot de P.v.d.A. of D.66 ook tot de mogelijkheden rekenen.

Heeft de voorkeur voor samenwerking met de P.v.d.A. dan toch een diepere achtergrond?

En is D.66, door sommigen wel eens spottend een C.D.A. zonder God genoemd, dan echt een alternatief voor overtuigde antirevolutionairen?

Onbegrijpelijk, dat mensen als Van Bennekom, die gedurende heel hun leven (Van Bennekom is 75 jaar) A.R. waren en zelfs de P.v.d.A. of D.66 als mogelijk alternatief zien. Is daarmee dan wel eenheid van grondslag en beleid?

Moderne theologie ?

Er blijken nog al wat uiteenlopende motieven te worden aangevoerd om hetzij N.B.B.A. te steunen, hetzij als dissident op te treden, hetzij de A.R.P. te verlaten.

Het lijkt me moeilijk, zo niet onmogelijk deze allen onder één noemer te brengen. Een nieuwe partij, zoals bepleit wordt, bestaande uit leden en sympathisanten van de werkgroep N.B.B.A., Evangelische Volkspartij, Arjos en uitgetreden zou ongetwijfeld een mislukking worden. Men is wel tesamen tegen heel wat zaken, zoals tegen de kernbewapening, tegen Van Agt. Men is verder voor olieboycot van Zuid-Afrika.

Maar is er een gemeenschappelijke achtergrond? En deze is toch nodig, als men niet vervallen wil in een pragmatische aanpak, zoals bij D.66. Pragmatisme is wel sterk in opkomst, maar dat is een slechte

zaak. Immers dan is men in feite overgeleverd, zoals Goudzwaard eens schreef, aan de terreur van de praktische doeleinden.

Ik wees er al op, dat in het geschrift „Daar gaat het om”, enkele schrijvers duidelijk sympathie voor de moderne theologie tonen. Dat kan echter beslist niet van alle schrijvers gezegd worden.

Het duidelijkst is deze sympathie voor de moderne theologie naar voren gebracht in een artikel van Piet van de Ploeg in Ned. Gedachten „De Arjosser, het C.D.A. en de Nieuwe Theologie.”

De Arjos, zo stelt de schrijver, voelt zich verbonden aan de moderne theologie. Het uitgangspunt is het exodus-motief en Gods bevrijdende heilsbeweging.

Daaruit ontvangt men de argumentatie en inspiratie voor de radicale maatschappij-kritische visie. Je moet aan de kant van de machtelozen gaan staan om de bijbel te ontdekken als bron en kracht en hoop voor machtelozen.

De bijbel is niet het evangelie voor de rijken maar voor de armen.

Op grond van het exodus-motief koos Dorothee Sölle voor het socialisme.

Uit deze citaten blijkt wel dat Van der Ploeg en anderen op een verkeerd spoor zitten. Ook hier wordt weer de theologie van de goede daad gebracht, waarbij de christelijke religie op ontoelaatbare wijze gerelativeerd wordt.

God is niet de onvoorwaardelijke partijganger der armen.

De armen, waarvan Jezus spreekt in Matth. 25 zijn zeer gekwalificeerde armen, die vertroost worden met de belofte van de komende heilstijd.

God heeft geen welgevallen aan mensen omdat ze economisch armen zijn en evenmin omdat ze economisch welgesteld zijn.

In deze moderne theologie is de solidariteit, de universele menselijke broederschap met Christus het uitgangspunt. We moeten, zo zegt men naast de anderen gaan staan. Naast de armen en de ontrechten in de wereld.

Deze solidariteit wordt gesteld op grond van het feit, dat alle mensen schepselen van God zijn. Vergeten wordt dan dat de zonde in de wereld gekomen is en dat alleen Christus ons daarvan verlossen kan. De antithese is en blijft dan ook een werkelijkheid, die ook in het politieke leven een beslissende factor blijft.

Christus is arm geworden om ons rijk te maken.

Natuurlijk moet er wel solidariteit zijn. Maar dan uit de overtuiging, dat het Evangelie van Jezus Christus een boodschap heeft voor ieder. Maar dat is een exclusieve boodschap.

Je kunt niet bouwen op het feit, dat we allemaal schepselen van God zijn zonder dat je Christus als fundament erbij betreft.

Natuurlijk moeten wij de economisch armen en de ontrechten hel-

pen met onze goederen. Christelijke naastenliefde eist zelfs een radicale opstelling.

Maar dat is heel wat anders dan burgerlijke humaniteit.

Het zou de situatie verduidelijken als de in en buiten de bijenkorf vliegende bijtjes zich nu eens duidelijk uitspraken over hun geestelijke achtergrond.

Volgen zij de theorie van Dorothee Sölle, of erkennen zij nog de antithese, het feit, dat het Evangelie tegenstelling tussen de mensen brengt?

Hier moet nl. een keus gedaan worden, omdat beide visies niet te verenigen zijn.

Een uitspraak hierover is echt belangrijker dan een discussie over meer of minder sympathie voor onze minister-president-Van Agt.

Na 11 oktober

Na 11 oktober zijn er geen aparte partijen meer. A.R.P., C.H.U. en K.V.P. bestaan dan niet langer, al zullen de verschillende „bloedgroepen” zich in het C.D.A. nog wel laten gelden.

De bijenkorf van het C.D.A. doet nog erg rommelig aan.

De eigen identiteit van het C.D.A. is nog niet goed uit de verf gekomen. Een deel buigt zich naar de P.v.d.A. en D.66. Dat deel noemt zich links. Anderen neigen meer naar de V.V.D. Deze worden voor rechts versleten.

Terecht wees Algra in het Friesch Dagblad (dat ik nu weer met instemming kan citeren) erop, dat dit een onjuiste gang van zaken is. Het C.D.A. mag zich niet laten vatten in een schema van rechts en links. Dat brengt alleen maar verwarring. Het C.D.A. moet zich presenteren als een christelijke partij, die de H. Schrift als richtsnoer voor het politieke handelen aanvaardt. Daarmee heeft ze een geheel eigen positie, waar de onderscheidingen rechts en links niet passen.

Het woord van de oprichter der A.R.P. Groen van Prinsterer „jegens niemand heb ik mij tot horigheid verplicht” is nog actueel. Dat fiere woord behoort ook het C.D.A. zich eigen te maken.

Wanneer het C.D.A. zich niet aan het rechts-links-schema weet te ontworstelen loopt ze gevaar een soort „christelijk D.66” te worden.

Een ander gevaar, dat het C.D.A. bedreigt is, dat men binnen de partij gaat polariseren. We hebben daarvan al enkele voorproefjes gehad.

Men acht eigen mening bij voorbaat de enig mogelijk christelijke en is zelfs niet in staat zijn opvatting ter discussie te stellen. Een open gedachtenwisseling is dan uitgesloten.

De vredeskrant Shalom 1980 laat

zien, dat het ook anders kan. Daarin zien we voor- en tegenstanders van kernbewapening met elkaar in gesprek in de wetenschap, dat men een gemeenschappelijke visie heeft op de Bijbel als Gods Woord voor de mensen.

Albert Schipper geeft in Trouw blijk daarvan niets te begrijpen. Hij noemt dat een onduidelijke zaak. Iemand als Goudzwaard hoort daar helemaal niet thuis, aldus Schipper. Hij heeft niet begrepen wat het betekent als een gemeenschappelijke visie op de Bijbel de mensen verenigt.

Daarmee is nog geen eenheid van beleid bereikt. Ons kennen ook in de politiek is maar ten dele. Volkomen uniformiteit van denken over politieke vraagstukken zal wel nooit bereikt worden.

Wanneer de Bijbel echter werkelijk richtsnoer is, zal men toch tesamen optrekken.

Moge het C.D.A. de juiste koers vinden.

kerknieuws

Schiedam — Op zondag 5 oktober a.s. zal D.V. de kerkdienst van de Ned. Geref. Kerk van Schiedam worden uitgezonden voor de t.v. Aanvang van de dienst: 5 uur namiddag. Voorganger: ds L. W. G. Blokhuis.

Wieringermeer — Scriba: W. Aalbers, Breestraat 16, 1775 BJ Middenmeer, tel. 02270-1034.

Ned. Geref. Seminarie — Het bestuur had, evenals in vorige jaren, een bijeenkomst uitgeschreven op 19 sept. 1980 ter opening van het nieuwe studiejaar, het 5e. De voorzitter, ds L. W. G. Blokhuis, opende om 19.30 uur deze goed bezochte bijeenkomst in het kerkgebouw van de Ned. Geref. Kerk te Schiedam. Verschillende sprekers voerden het woord. De voorzitter zelf stelde het gevaar van Schriftkritiek in het licht, terwijl ds A. H. Algra vertelde uit vroeger tijden over de opleiding tot de Dienst des Woords onder benarde omstandigheden zoals die er waren bijv. in de 16e eeuw. Ing. J. Eikelboom, lid van de Raad van Toezicht en Advies, wees op het reformatorisch karakter van de colleges, welke aan het Seminarie worden gegeven. Tenslotte ging ds Joh. D. Janse voor in gebed. Na afloop bleven velen nog enige tijd bijeen onder het genot van een kopje koffie.

De brochure van
**„DE PLAATS VAN DE VROUW
IN DE GEMEENTE”**
is uitverkocht.

De andere brochures komen binnen 1 week van de boekbinder, dan worden de bestelde exemplaren direct verzonden.

Nog even geduld s.v.p.

Kent U Kerknieuws van Scheps niet?
Neem dan een proefabonnement voor 3 maanden à f 9,—.
Bestellen op postrekeningnr. 1534121.